

Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών

« Προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων και καταπολέμηση της έμφυλης βίας »

A. Επί της αρχής.

Με την παρούσα νομοθετική πρόταση εισάγεται για πρώτη φορά στην εθνική έννομη τάξη αυτοτελές θεσμικό πλαίσιο με αντικείμενο την προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων και την καταπολέμηση της έμφυλης βίας, δεδομένου ότι, έως σήμερα, τα ζητήματα έμφυλων διακρίσεων ή άσκησης έμφυλης βίας επιλύονται με την εφαρμογή διατάξεων οικογενειακού ή εργατικού δικαίου ή δικαίου κοινωνικής ασφάλισης και υπό το φως σχετικών Κοινοτικών Οδηγιών ή με την εφαρμογή διατάξεων υπερνομοθετικής ισχύος, όπως το ίδιο το Σύνταγμα της χώρας ή και διεθνείς συνθήκες τις οποίες η Ελλάδα έχει κυρώσει.

Στο πλαίσιο αυτό, και επειδή σε κοινωνίες με μακρά πατριαρχική παράδοση, όπως η ελληνική, την ανωτέρω υποβάθμιση υφίσταται το γυναικείο φύλο, του οποίου ο λόγος βρίσκεται στο περιθώριο εν συγκρίσει με την αισθητά μεγαλύτερη οικονομική και πολιτική ισχύ του ανδρικού φύλου στο δημόσιο και ιδιωτικό βίο, το παρόν σχέδιο νόμου επιδιώκει να δημιουργήσει τις βάσεις και τις προϋποθέσεις για την πραγμάτωση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων και την άρση των έμφυλων διακρίσεων σε όλα τα πεδία της δημόσιας, κοινωνικής και οικονομικής ζωής, με την πρόβλεψη πολιτικών, μέτρων και δράσεων που θα υλοποιούνται εκ μέρους της Πολιτείας, αλλά και εκ μέρους της κοινωνίας των πολιτών και των συλλογικών τους οργανώσεων. Το παρόν διαρθρώνεται σε τέσσερα (4) διακριτά κεφάλαια, με το πρώτο να αναφέρεται στον προσδιορισμό των βασικών εννοιών και των μηχανισμών και φορέων για την πραγμάτωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης των φύλων, με το δεύτερο να έχει ως αντικείμενο την ενσωμάτωση της εν λόγω αρχής στις

δημόσιες πολιτικές, ενώ το τρίτο ρυθμίζει την ενσωμάτωση του φύλου στον ιδιωτικό βίο και στην απασχόληση αντίστοιχα, και με το τέταρτο, εν κατακλείδι, να έχει ως αντικείμενο τη λειτουργία ενός δικτύου δομών ανά τη χώρα με αντικείμενο δράσης την πρόληψη και την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών.

Εν είδει σύντομου ιστορικού αναφορικά με την πραγματικότητα της εθνικής έννομης τάξης, καθώς και της εξέλιξής της υπό τους αγώνες και τις διεκδικήσεις των ελληνικών γυναικείων και φεμινιστικών οργανώσεων, αξίζει να υπομνησθεί ότι :

Η αρχή της ισότητας των φύλων προβλέπεται στην παρ. 4 του άρθρου 2 του Συντάγματος της Ελλάδος του 1975, ενώ στο δεύτερο εδάφιο της παρ.1 του άρθρου 22 του Συντάγματος του 1975 θεσπίζεται το δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας ανεξαρτήτως φύλου ή άλλης διάκρισης. Πρόσθετα, στην παρ.1 του άρθρου 21 του Συντάγματος του 1975 προστατεύεται, μεταξύ άλλων, και η μητρότητα.

Εν συνεχεία, με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, επιτεύχθηκε η τροποποίηση του άρθρου 116 του Συντάγματος του 1975 με την συμπερίληψη στο περιεχόμενό του της πρόβλεψης ότι *«Δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών.»*, επί της οποίας διαμορφώθηκε πλούσια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας για τη λήψη και την εφαρμογή κατάλληλων νομοθετικών μέτρων από το νομοθέτη και τα όργανα του κράτους και για την, κατά περίπτωση, αποκατάσταση της επιβαλλόμενης ίσης μεταχείρισης των φύλων.

Ταυτόχρονα, οι διατάξεις του εθνικού αναγκαστικού δικαίου που περιέχουν ρυθμίσεις για την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος του γυναικείου φύλου και αναφέρθηκαν ανωτέρω, εμφανίζεται να μην διέπονται από πνεύμα συνολικής θεώρησης των έμφυλων σχέσεων, οι οποίες διαπερνούν οριζόντια

όλα τα πεδία μιας σύγχρονης κοινωνίας, αλλά, αντίθετα, από την αντιμετώπιση των γυναικών ως μιας «ειδικής κατηγορίας».

Ωστόσο, παρά τις διεθνείς και ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες και δράσεις για την Ισότητα των Φύλων και παρά την υιοθέτηση και εφαρμογή σχετικών πολιτικών από τα κράτη- μέλη της Ε.Ε., οι έμφυλες διαφορές εξακολουθούν να υφίστανται εντόνως και αυτό αποδεικνύεται τόσο από τα αριθμητικά και στατιστικά στοιχεία όσο και από τα ποιοτικά δεδομένα για τη θέση των γυναικών και την πρόσβασή τους στα πολιτικά, κοινωνικά, εργασιακά, εκπαιδευτικά ή άλλα δικαιώματα. Ενδεικτικά να αναφερθεί ότι σήμερα, ένα σχεδόν στα τέσσερα άτομα στην Ευρωπαϊκή Ένωση ζει υπό την απειλή της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού και ποσοστό άνω του 50% του πληθυσμού αυτού είναι γυναίκες. Στην Ελλάδα, μάλιστα, παρατηρείται μια από τις μεγαλύτερες διαφορές στο ποσοστό ανεργίας και στο ποσοστό απασχόλησης, μεταξύ ανδρών και γυναικών, που, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ προσδιορίζονται στο 19,9 % (ανεργία) και 61% (απασχόληση) για τους άνδρες και στο 28,1% (ανεργία) και 43,3% (απασχόληση) για τις γυναίκες.

Τα ανωτέρω επιβάλλουν την εξειδίκευση των κανόνων που απορρέουν από την αρχή της ισότητας των φύλων. Για το σκοπό αυτό, εισάγονται με το παρόν σχέδιο νόμου πλείονες έννοιες στην εθνική έννομη τάξη, όπως η έννοια της ένταξης της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές (gender mainstreaming), ως μεθόδου για τη βελτίωση του σχεδιασμού, της άσκησης και αξιολόγησης των ασκούμενων πολιτικών και της αποτίμησης των συνεπειών κάθε προγραμματισμένης δράσης, η έννοια της ένταξης της διάστασης του φύλου στους δημόσιους προϋπολογισμούς (gender budgeting), της ανάλυσης, δηλαδή, κατά φύλο του προϋπολογισμού, ως υποχρέωσης των δημοσίων αρχών να λογοδοτούν για τις δεσμεύσεις τους για την ισότητα των φύλων και να συνδέουν τις δεσμεύσεις αυτές με την κατανομή, τη χρήση και την παραγωγή των δημοσίων πόρων ή άλλως την απεικόνιση των κονδυλίων

που προτίθενται να δαπανήσουν για τον εν λόγω σκοπό, καθώς και η έννοια της ένταξης της διάστασης του φύλου στα δημόσια έγγραφα.

Πρόσθετα, ορίζεται η έννοια του σεξισμού, ως πρακτικής μέσω της οποίας υποβαθμίζονται τα άτομα με βάση το φύλο τους, η έννοια του γλωσσικού σεξισμού, ως χρήση της γλώσσας η οποία αποτυπώνει τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα φύλα και λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να διαιώνίζεται και να νομιμοποιείται η εξουσία του ανδρικού φύλου επί του γυναικείου. Πρόσθετα, η χρήση σεξιστικής γλώσσας ανάγεται σε πειθαρχικό παράπτωμα και προσδιορίζεται η πράξη της «παρενόχλησης» και «σεξουαλικής παρενόχλησης». Προβλέπεται, επίσης, η εκπόνηση « Σχεδίων Ισότητας», ως σύνολο ολοκληρωμένων και αλληλοσυμπληρούμενων παρεμβάσεων, τα οποία εκπονούνται από εμπορικές επιχειρήσεις και εφαρμόζονται μετά από ανάλυση της υφιστάμενης κοινωνικής πραγματικότητας και θέτουν συγκεκριμένους στόχους, στρατηγικές και πρακτικές για την επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας των φύλων και η απονομή «Σήματος Ισότητας» από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας του Υπουργείου Εσωτερικών, ως τίτλου επιβράβευσης χορηγούμενου στις εμπορικές επιχειρήσεις για την εφαρμογή πολιτικών ίσης μεταχείρισης και ίσων ευκαιριών των εργαζομένων γυναικών και ανδρών.

Για τη δε περαιτέρω ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής των γυναικών στην πολιτική ζωή του τόπου, και δη για την ενίσχυση της εκπροσώπησής τους τόσο στο Κοινοβούλιο όσο και στα όργανα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, περιλαμβάνεται στο σχέδιο νόμου πρόβλεψη για αύξηση του ποσοστού ανά φύλο σε ποσοστό τουλάχιστον ίσο με το 40% του συνολικού αριθμού των υποψηφίων, για τις βουλευτικές εκλογές, και σε ποσοστό ίσο τουλάχιστον με το 40% του συνολικού αριθμού των υποψηφίων μελών του δημοτικού ή περιφερειακού συμβουλίου αντίστοιχα, για τις εκλογές των εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης. Πρόσθετα, αναφορικά με τη συγκρότηση των συλλογικών οργάνων, θεσπίζεται κύρωση περί μη νόμιμης συγκρότησής τους

επί μη πλήρωσης της προϋπόθεσης της εκπροσώπησης εκάστου φύλου στο, κατά νόμον, οριζόμενο ποσοστό.

Στον τομέα της εκπαίδευσης, προτείνεται να ενθαρρυνθεί περαιτέρω από την Πολιτεία η ανάπτυξη των σπουδών φύλου και της έρευνας με βάση το φύλο και η οπτική του φύλου να αποτυπωθεί τόσο στις δράσεις και στα προγράμματα σπουδών των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όσο και στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στην εκπαιδευτική, εν γένει, διαδικασία.

Στον τομέα των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της διαφήμισης προτείνεται μεταξύ άλλων, η απαγόρευση της χρήσης σεξιστικού λόγου και κάθε αναφοράς με σεξιστικό περιεχόμενο κατά την αναπαραγωγή διαφημιστικών, τηλεοπτικών ή ραδιοφωνικών μηνυμάτων και η έκδοση, από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, οδηγιών σχετικών με την ενσωμάτωση της αρχής της ισότητας των φύλων και της μη διάκρισης λόγω φύλου στα μεταδιδόμενα προγράμματα των ραδιοτηλεοπτικών φορέων.

Εν συνεχεία, περιλαμβάνονται στο παρόν διατάξεις σχετικές με την πρόληψη και την αντιμετώπιση του φαινομένου της ασκούμενης βίας κατά των γυναικών.

Η βία κατά των γυναικών είναι ένα φαινόμενο διαχρονικό, το οποίο δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένες φυλετικές, κοινωνικές, οικονομικές, θρησκευτικές ή μορφωτικές ομάδες, αλλά συνιστά τον σκληρό πυρήνα των έμφυλων ανισοτήτων και αναπαράγει τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Είναι μάλιστα δύσκολο να καταπολεμηθεί, αν λάβει κανείς υπόψη και τη διστακτικότητα των θυμάτων να καταγγείλουν τα περιστατικά βίας ενώπιον των αρχών.

Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, καθώς και εν μέσω συνεχών μεταναστευτικών ροών από τις εμπόλεμες ζώνες, το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών έχει οξυνθεί εξαιρετικά και έχει καταστήσει σαφή

την ανάγκη για τη λήψη μέτρων, από την Πολιτεία, για την αντιμετώπισή του.

Για το σκοπό αυτό, προβλέπεται η λειτουργία ενός ολοκληρωμένου Δικτύου δομών και υπηρεσιών με αντικείμενο την προσφορά ψυχοκοινωνικής στήριξης, νομικής συμβουλευτικής αλλά και ασφαλούς διαμονής στις γυναίκες- θύματα έμφυλης βίας. Πρόκειται, κατά πρώτον, για τα Συμβουλευτικά Κέντρα Γυναικών, που λειτουργούν υπό τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εσωτερικών ή υπό τους Δήμους, κατά δεύτερον, για τους Ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών, που λειτουργούν υπό τους Δήμους, και, κατά τρίτον, για την 24άωρη πανελλαδική τηλεφωνική γραμμή SOS 15900, που λειτουργεί υπό τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων.

Το παρόν σχέδιο νόμου, εισαγόμενο στο εθνικό Κοινοβούλιο χρονικά την ίδια, περίπου, στιγμή με την Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας, φιλοδοξεί να λειτουργήσει αλληλοσυμπληρωματικά με αυτή για την υποχώρηση του φαινομένου της άσκησης βίας κατά των γυναικών.